

ISSN 2311-8911

ВІСНИК ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 28

ІСТОРІЯ

Івано-Франківськ
2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ “ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА”

**ВІСНИК
ПРИКАРПАТСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

ІСТОРІЯ
Випуск 28

Видається з 1995 р.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
2016

mentioned the performances in Galician Sejm (Parliament) which were concerning to hunting: performance of Galician Sejm (Parliament) head, count Stanislaw Badeni, deputies Eugene Olesnytskyy, Joseph Huruk, John Kurivitsya, Cyril Trylovsky, Franciszek Kramarchuk, Jan Stapinsky, Shettsel, Skolyshevsky, Stadnitsky, Zhardetsky, Yedzheyovych, Hamorak. It was analyzed the deputies defending the interests of different social groups in Galicia, given their party affiliation. They were focused on solving major conflicts that arise in the organization of hunting, namely the damages caused by hunting animals to agriculture, the amount of fees for the use of the right to hunt, the way of competition for the right to hunt, obtaining the game tickets and permits for firearms.

Keywords: *hunting, Galicia, Galician parliament, public administration.*

УДК 94(477.83)6: 334

ББК 63.3 (4 Укр) 6

Людмила Дрогомирецька

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ З ТОВАРИСТВОМ “СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР” у 20–30-х рр. ХХ ст.

У статті проаналізовано форми та методи співпраці товариства “Сільський господар” з українськими кооперативними організаціями Східної Галичини у 20-30-х рр. ХХ ст. Показано, що взаємодія кооперації і “Сільського господаря” спрямовувалась на піднесення добробуту і господарської культури українського населення краю, виховання національно свідомого громадянина – господаря своєї землі.

Ключові слова: *кооперація, культура господарювання, добробут, просвітницька діяльність.*

Українські громадські господарські організації у 20–30-х рр. ХХ ст. успішно функціонували у Східній Галичині і були невід’ємною частиною національного суспільно-політичного, економічного і культурного життя краю. Віддаючи належне науковцям С.Гелею, Т.Вісиній, С.Злупку, Р.Матейку, Р.Пастушенку, В.Плисюку, З.Струк, І.Танчину та ін., які доволі детально розглянули процес формування та організаційного розвитку системи української кооперації, охарактеризували діяльність кооперативних установ для піднесення матеріального добробуту населення краю та Л.Родіоновій, Г.Шевчук та ін., у працях яких висвітлено діяльність товариства “Сільський господар” як організатора агрономічної допомоги українському селянству та показано значення товариства щодо поглиблення національної свідомості українського села, зауважимо, що співпраця української кооперації і “Сільського господаря”, спрямована на піднесення загальноосвітнього рівня і господарської культури українського населення краю, виховання національно свідомого громадянина – господаря своєї землі, висвітлена в історичній літературі недостатньо.

Тому вважаємо, що існує необхідність відобразити спільну працю товариства “Сільський господар” і українських кооперативних організацій, виділивши їй ґрунтовно проаналізувавши найважливіші форми й напрями їхнього співробітництва з метою захисту економічних інтересів і задоволення матеріальних та духовних потреб українського громадянства.

Як відомо, товариство “Сільський господар” було засновано у 1899 р. в м. Олеську Золочівського повіту зусиллями священиків Томи та Юліана Дуткевичів і ставило своїм завданням поліпшити добробут селян і піднести рівень рільництва, городництва, садівництва та пасічництва у галицькому селі. Після кількох реорганізацій товариство перетворилося на Крайове з центром у Львові та правом організації філій у повітових містах, набуло чіткої організаційної триступеневої побудови, котра передбачала: гуртки по селах, філії в повітах і центрально – керівний центральний апарат [17, с.8].

Метою “Сільського господаря” згідно нового статуту, прийнятого у 1909 р., було покращення добробуту українського народу шляхом розвитку культури господа-

рування, піднесення прибутковості селянських господарств; захист господарських інтересів українського населення перед властями; господарсько-просвітницька робота. За короткий час товариство стало масовою організацією селян і всіх зацікавлених у розвитку сільського господарства [21, с.9]. На кінець 1912 р. “Сільський господар” налічував 90 філій, 1151 гуртків і в них 26612 членів [5, с. 153].

Завдання, які ставив перед собою “Сільський господар”, були співзвучні з ідеологією українського кооперативного руху, що зародився і почав розвиватися у західно-українських землях в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Кооперативи витісняли з сіл приватно-торговельні центри експлуатації українського населення, знижували ціни на споживчі товари, долучалися до організації заготівлі і збуту сільськогосподарської продукції, тобто ставали засобом економічного самозахисту українців. За останніми статистичними даними, зібраними перед Першою світовою війною, через спеціалізовані кооперативні союзи (Крайовий кредитний союз, “Народну торгівлю”, Крайовий господарсько-молочарський союз, Союз господарсько-торгівельних спілок і Крайовий союз для хову і збуту худоби) Крайовому ревізійному союзу, котрий став ідейно-організаційним центром української кооперації, підпорядковувалися 557 кооперативів, що налічували 180 тис. осіб [9, с.ХVІІ].

Перша світова та українсько-польська війни завдали значних збитків господарству краю, руїну матеріальну доповнювала, як образно висловився І. Витанович, “руїна зраненої душі народу” [6, с.6]. Практично було знищено систему української кооперації: припинили діяльність фахові осередки, приміщення більшості кооперативів були зруйновані й пограбовані. Мешканці зруйнованих військовими подіями західно-українських сіл дуже болісно реагували на нестабільність свого соціального статусу, відчували невпевненість у майбутньому. Захистити економічні інтереси і задовольнити матеріальні та духовні потреби дрібних і середніх товаровиробників була покликана українська кооперація.

На думку провідного діяча кооперативно-просвітницької діяльності серед селянства А.Гаврилка, кооперація для українців стала “сама собою метою і водночас засобом до мети”, оскільки вона була здатна “краще і дешевше, ніж приватний підприємець, задовольнити матеріальні потреби своїх членів, сприяти розвитку українського промислу і села, піднімати світогляд нації” [2, с.12]. “Віднова і перебудова кооперативів – це кличі дня, – стверджував А. Гаврилко, – вони мають спонукувати до діла, до творчості. Під цими кличами мають лучитись всі класи і стани, бо всіх є метою: гоїння повоенних ран і добробут країни, оснований не на ласці дужчих, а на власній самостійній організації. Від нічого так не залежить наше будуче – як від тої ж власної економічної організації” [3, с.7].

Одним з головних ініціаторів відбудови господарства краю власними силами стало товариство “Сільський господар”, яке відіграло основну роль у створенні низових сільських кооперативів. Після відступу російської армії у 1915 р. “Сільський господар” почав відбудовувати знищені війною господарства, але відновити свою організаційну структуру товариство не змогло: бракувало як керівних кадрів, так й рядових членів товариства, зв’язки між повітовими філіями і місцевими гуртками було втрачено. Позбавлення субсидій, що складала основу довоєнної діяльності, змусило керівництво товариства “Сільський господар” в лютому 1921 р. взяти курс на перебудову зі станової в кооперативну організацію. На такий несподіваний поворот також вплинуло існуюче законодавство, що дозволяло одній установі поєднувати ведення господарської та освітньої праці.

11 лютого 1921 р., спираючись на рішення проведених перед цим дев’яти окружних конференцій просвітньо-економічних і кооперативних установ, Головна рада “Сільського господаря” прийняла рішення про відновлення діяльності та перебудову своїх гуртків та повітових філій на кооперативи [38, арк. 3]. Далі вони мали злитися з

кооперативною системою в краї й створити єдину структуру як основу економічної самостійності українського населення [15, с.46–54].

План відбудови системи українських кооперативних організацій, затверджений на першому Крайовому з'їзді українських кооператорів, що відбувся у Львові 9–10 червня 1921 р., передбачав, що після розбудови кооперативної мережі “Сільський господар” має обмежити свою діяльність “до заступництва й оборони станових селянських інтересів”, а до того часу першочерговим завданням товариства було визначено перетворення гуртків “Сільського господаря” на кооперативи за зразковим статутом Ревізійного союзу [5, с.325].

Виконуючи це рішення, керівники філій і гуртків “Сільського господаря” реорганізовували свої низові організації, де це було можливо, найчастіше на господарсько-споживчі кооперативи. Частими були випадки, коли керівники гуртків автоматично ставали провідниками кооперативів (членами спостережних рад, дирекцій та ін.). Таким чином, ціною власної організаційної структури “Сільський господар” зміцнював кооперацію.

У зв'язку з тим, що кооперація і “Сільський господар” мали “одну мету, одне завдання – підняти дохід селянського господарства”, перший з'їзд голів філій і агрономів “Сільського господаря”, що відбувся у Львові у 1928 р., прийняв ухвалу про розмежування діяльності кооперативних організацій та “Сільського господаря”. Згідно з цим рішенням, справу піднесення агрономічної культури села взяло на себе товариство “Сільський господар”, а на кооперативи покладалося завдання “тільки налагодити збутопостачання, що є надзвичайно важливим, зорганізувати виробництво й продукцію” [25, с.185].

Учасники з'їзду агрономів товариства “Сільський господар” у 1930 р. підтримали це рішення і ухвалили резолюцію, в якій “на українську споживчу кооперацію в провіді з “Центросоюзом” покладалося завдання проводити збут усіх сільськогосподарських продуктів, бо при чужому ринку і порядках на ньому подальший агрокультурний поступ села неможливий і ведення господарства не окупується” [8, с.498].

У кінці 1930 р., з ініціативи товариства “Сільський господар”, Ревізійний союз українських кооперативів (РСУК), “Маслосоюз” та “Центросоюз” провели ряд нарад, на яких обговорили і ухвалили основні положення спільної діяльності в напрямі активізації агрономічної праці в краї. Після цього, на підсумковій конференції, ухвалили такі зміни: “1) всю агрономічну роботу в краї буде вести виключно товариство “Сільський господар” у Львові за допомогою своїх філій та кружків; 2) всі агрономи, які працюють в суспільно-агрономічній ділянці при українських кооперативних установах, переходять під безпосереднє керівництво “Сільського господаря”; 3) “Сільський господар” буде опрацьовувати плани своєї агрономічної роботи в порозумінні з зацікавленими центральними установами; 4) утримання агрономів при філіях “Сільського господаря” налагодити так, щоб всі кооперативні установи повіту розділили між себе всі видатки, пов'язані з удержанням агронома та працею філії” [7, с.4].

Ці положення закріпив з'їзд повітових союзів кооперативів, що відбувся 6 грудня 1930 р. у Львові, після чого вони стали базовими у порозумінню щодо спільної праці головного товариства “Сільський господар” та центральними кооперативними установами. Відтак були розроблені детальніші плани праці кожної зацікавленої установи [16, с.10; 27, с.11].

Зокрема, учасники VII Кооперативного з'їзду, що відбувся у Львові у червні 1932 р., визначили, що налагодження спільної роботи з товариством “Сільський господар” є одним з головних завдань закупівельно-збутової кооперації. “Центросоюзіві” – фаховому центру закупівельно-збутової кооперації – з'їзд доручив укласти угоду з “Сільським господарем”, відповідно до якої товариство мало взяти на себе обов'язок “вести в округах пропаганду та навчання такої продукції, яка відповідає вимогам ринків збуту” [16, с.10]. Кооперація зобов'язувалася фінансувати діяльність товариства “Сільський господар”, виділяти кошти на утримання повітових агрономів, сільсько-

господарських шкіл, видавництво двотижневика “Сільський господар” та фахової сільськогосподарської літератури [5, с.425].

Річна сума, яку кооперація виділяла на потреби “Сільський господар”, доходила до 10 тис. зл. У другій половині 30-х років склалася система, коли “Маслосоюз” призначав щороку по 3-5 тис. зл., “Центросоюз” – щомісячно по 100 зл. на філії “Сільського господаря”, а осередки РСУК мали перераховувати на їхню користь по 3% від свого прибутку [29].

Виходячи з того, що головними організаторами фахової допомоги селянам були агрономи, при підтримці товариства “Сільський господар” до повітових і окружних союзів кооперативів було введено посаду штатних агрономів. До кінця 1928 р. в 26 повітах їх було 29 осіб [9, с.23]. Села, де працювали агрономи, виказували швидкий господарський поступ. Наприклад, на Рогатинщину, що мала 100 сіл, агроном приїхав у березні 1928 р. Хоча весна вже була в розпалі, фахівець встиг згуртувати навколо себе активістів, які розгорнули пропаганду за раціональний обробіток землі, сівозміну та ефективне використання різних мінеральних добрив, проведення меліорації тощо. В результаті дотримання цих рекомендацій селяни зібрали стільки сільськогосподарської продукції, що для її завантаження знадобилося 200 додаткових вагонів [4, с.73–74].

Кооперативні організації були зацікавлені у налагодженні суспільної агрономії, практично у кожному повіті при філії “Сільського господаря” було створено окремі організаційні секції, до яких входили представники повітових кооперативних та просвітньо-культурних установ. Ці секції мали завдання заслуховувати звіти агрономів про їхню працю, висловлювати свої побажання щодо планів їхньої діяльності тощо [26, с.19].

З представників кооперації й “Сільського господаря” було створено постійний інспекторат, який планував і контролював працю агрономів. За неповними даними, на початок 1939 р. агрономічний персонал “Сільського господаря” становив 151 чол., серед них 71 – з вищою освітою, 19 – із середньою, 61 – з фаховими курсами [17, с.17].

Товариство “Сільський господар” спільно з українськими кооперативними організаціями підвищувало агротехнічний і культурний рівень галицького селянства. Закупівельно-збутову діяльність “Центросоюз” почав з реалізації збіжжя. Це диктувалося тим, що у кооперативах, а ще більше у повітових союзах, які закуповували безпосередньо від селян різне збіжжя, постійно збільшувалися його запаси. Ринок вимагав якісного збіжжя, тому кооперативи намагалися поширювати в окрузі добірне насіння. Так, проведені у Станіславському воєводстві польові дослідження засвідчили, що ґрунтам і кліматичним умовам Галичини найкраще відповідав сорт жита “Спельчанське”, завезений з Познанщини. Господарі с. Іванівки Богородчанського повіту з 1936 р. почали засівати свої поля виключно цим насінням, а згодом сільський закупівельно-збутовий кооператив став почав розповсюджувати посівний матеріал цього сорту жита на всю округу, обмінюючи 130 кг місцевого жита на 100 кг сортового [14, с.24].

Однак, при реалізації збіжжя траплялися труднощі із неоднорідністю сортів, різною вологістю, класом засміченості, що знижувало якість продукту та вимагало додаткової праці. Тому, кооперативи почали купувати машини для очищення збіжжя, прилади для контролю за його вологістю тощо. Деякі кооперативи (Борщів, Городенка, Сокаль) збудували нові елеватори з механічним устаткуванням. Склалася система, коли кооперативи щоденно оголошували про кількість готової до продажу продукції, а “Центросоюз” на цій основі забезпечував їхню продажу на біржі [13, с.8].

Централізованих шляхів для придбання кооперативами високоякісної техніки не існувало, тож з ініціативи товариства “Сільський господар” набула поширення практика придбання сільськогосподарської техніки за рахунок виплати товарних зворотів. Це означало, що кооперативи скуповували сировину і товари у своїх членів, реалізовували її, а в кінці року виплачували “товарові звороти” відповідно до обсягів придбаної раніше продукції. У 1926 р. кооперативи почали змінювати цю засаду таким чином,

щоб не виплачувати своїм членам “товарових зворотів”, а переадресувати їхню вартість до гуртка “Сільського господаря” на закупівлю рільничих машин, якими користувалися всі кооператори. Початок такої акції заклав кооператив с. Говилова Великого Копичинського повіту, де в 1926 р. закуплено спільну сівалку. Селяни переконалися в позитивних наслідках механізованого сіяння, тож за Говиловом пішли інші села. Там, де була одна сівалка, купували другу, а далі почали закуповувати спільні молотарки, тресери та інше знаряддя, в результаті чого у 1928 р. у повіті утворився великий машинно-кооперативний парк [11, с.21].

Незабаром такий досвід став поширювати “Центросоюз” у цілому краї, укладаючи договори з найкращими фабриками сільськогосподарських машин Польщі. З 1928 р. він розгорнув кампанію за створення “машинних відділів при кооперативах”. Під час її проведення селянам роз’яснювали економічну ефективність використання нової сільськогосподарської техніки, наголошуючи, що вона окуповується за один-два роки, а потім 15-20 років працює на прибуток кооперативу. Водночас сівба машинним способом заощаджує по 45 кг зерна на 1 га [30, арк.1, 4,].

Таким шляхом кількість сільськогосподарської техніки в українських кооперативах швидко зростала. Вже у 1931 р. при кооперативах для загального закупу і збуту працювали 945 машинних відділів з 1770 рільничими машинами, що значно допомагали селянам вести господарство [16, с.13].

У співпраці з товариством “Сільський господар” українська кооперація здобувала пошану до праці українського селянства. “Маслосоюз” у своїй діяльності керувався прагненням домогтися високої якості продукції. З 1925 р. після вказівок його керівництва молочарні ввели оплату не за кількість, а за якість молока. У результаті селяни почали приділяти більше уваги раціональному годуванню корів, дбати про купівлю високопродуктивних тварин [24, с.4].

П’ятого листопада 1930 р. відбулася нарада керівників “Сільського господаря”, дирекції “Маслосоюзу” та очільників РСУК, на якій було затверджено спільний план організації контролю молочарства. Згідно з цим планом, передбачалося створення при гуртках “Сільського господаря” та молочарських кооперативах секцій годівлі і плекання молочної худоби, на які покладалося завдання “перевіряти правильність годівлі корів і контролювати якість готової продукції”. Для підготовки “контролерів молочності” при господарській школі “Сільського господаря” в с. Коршеві поблизу Коломиї на Станіславщині, відкрили шеститижневі курси [23, с.2].

Перша секція годівлі і плекання молочної худоби була організована в с. Балинцях поблизу Коломиї під керівництвом директора місцевої районної молочарні І.Микитюка. За час проведення експерименту, який тривав 40 днів, виявилися переваги правильної годівлі худоби: при точному виконанні рекомендацій фахівців “молочність” корів в середньому збільшилась на 50% [22, с.4]. Це свідчило про величезні приховані можливості, які мало українське село для свого економічного піднесення. Цей досвід стали поширювати по всій Галичині. У 1931–1932 рр. “секції годівлі і плекання молочної худоби” чи “пункти контролю молочності”, як їх іще називали, працювали у 28 селах Станіславського воєводства. У 1934 р. контроль молочності проводився у 23 селах та 910 селянських господарствах [22, с.6].

“Наше галицьке село напередодні Другої світової війни, – писав відомий кооператор А. Качор, – змінило свій зовнішній і внутрішній вигляд до невпізнання. Воно не тільки поволі перебудувало свої стайні, обори й подвір’я, але будувало вже кращі, світліші хати, які були зі смаком улаштовані. Багатші селяни розводили великі сади й городи, краще обробляли поля...” [12, с.72].

Одним з напрямів співпраці української кооперації і товариства “Сільський господар” була економічно-просвітницька діяльність. Поширенню сільськогосподарських знань сприяла видавнича діяльність товариства. “Сільський господар” видавав одно-

іменний часопис “Сільський господар” з постійним додатком – двотижневиком “Сільськогосподарська кооперація”; а також місячники “Український пасічник”, “Сад і город”; щорічний календар-альманах “Сільського господаря”. Проблеми теоретичної підготовки молоді до праці в сільському господарстві піднімалися на сторінках журналу “Хліборобська молодь” [5, с.426].

Утім, одним з найважливіших своїх завдань товариство вважало розвиток фахового шкільництва. На березневого 1926 р. з’їзді товариства “Сільський господар” проголосили, що українське сільськогосподарське шкільництво має виступити основним чинником розвитку “господарської культури взагалі, а сільсько-господарської з окрема”, тому воно повинно було “стати першим питанням в шкільній політиці українського народу” [20, с. 164]. У резолюції з’їзду було визначено основні форми і засоби розбудови сільськогосподарської освіти (курси, школи, видання навчально-методичної літератури тощо) та стверджувалося про необхідність розгортання масового господарського просвітництва з-поміж дорослого населення.

З метою реалізації цих завдань у 1928 р. при централі “Сільського господаря” було створено секцію сільськогосподарського шкільництва, мета якої полягала в тому, щоб “дати українській молоді ґрунтовнішу господарську освіту в своїх національних фахових сільсько-господарських школах та підготувати не тільки досвідчених господарів, а й кадри своїх заступників-провідників хліборобського стану на майбутнє”. Її очолив відомий педагог-агроном о. Й.-Чайковський, а одним з найдієвіших членів виступив педагог-інженер-агроном Є. Храпливий [20, с.93].

Товариство “Сільський господар” заснувало сільськогосподарські школи в Коршеві біля Коломиї, в Янчині Перемишлянського повіту, у Скнилові біля Львова, у Шибалині Бережанського повіту, рільничий ліцей у Черниці Жидачівського повіту, господарсько-садівничу школу в Милованню Товмацького повіту, молочарську школу “Маслосоюзу” у Стрию. Прогресуючим напрямом організації навчального процесу в даних навчальних закладах став кооперативний, розвиток якого всіляко підтримували і стимулювали українські фінансово-економічні установи. Користувалися популярністю господарські й ветеринарні курси, які проводили районні молочарні спільно з гуртками “Сільського господаря” [19, с.57].

З метою теоретичної і практичної підготовки селянства до більш продуктивної праці в сільському господарстві керівник товариства “Сільський господар” Є.Храпливий у 1932 р. організував хліборобський вишкіл молоді. Мета агрономічної освіти юнацтва, як було відзначено у “Правильнику Секції Хліборобського Вишколу Молоді”, укладеному Є.Храпливим у 1930 р., полягала в “ознайомленні теоретично й практично з веденням з початку поодиноких ділянок праці в сільському господарстві, а потім із працею в цілому господарстві, рівно ж як і з працею в різних кооперативах, господарських, культурно-освітніх та громадських установах свого села”. У підсумку це мало призвести до того, “що така молодь, коли прийде час, повинна буде взяти в свої руки працю в своєму власному господарстві чи в організації або й в громаді” [18, с.61–64]. Якщо у 1934 році хліборобський вишкіл молоді був лише у 16 повітах, то в 1935 році – поширився на всю Галичину й Волинь, станом на 1938 р. налічував 1 180 гуртків, де гуртувалася 13 041 особа, а напередодні Другої світової війни – охоплював близько 2 000 гуртків, у яких налічувалося майже 20 000 “змагунів” [1, с.34]. У гуртках хліборобського вишколу молоді юнаки і дівчата оволодівали теоретичними знаннями і практичними навичками з різних галузей господарювання [10, с.59].

Товариство “Сільський господар” дбало про обдаровану молодь, яка не мала змоги оплатити навчання. Для матеріальної допомоги юнакам і дівчатам, які “бажали навчатися в сільськогосподарських школах”, було створено стипендійний фонд імені о. митрата Тита Войнаровського. За короткий час цей фонд становив понад 10000 зл. [10, с.51].

Отже, для розгортання українського кооперативного руху у Східній Галичині важливе значення мала співпраця кооперації з українськими громадськими культурно-освітніми й господарськими організаціями. Спільна робота української кооперації і товариства “Сільський господар” у 20-30-х роках ХХ ст. спрямовувалась на піднесення господарської культури українського населення Східної Галичини і виховання національно свідомого громадянина – господаря своєї землі.

1. Білавич Г. Розвиток неперервної сільськогосподарської освіти в Галичині на початку ХХ ст / Г. Білавич, Б. Савчук // Молодь і ринок. – 2014. – № 2. – С. 32–36.
2. Гаврилко А. “Значення кооперативної свідомості і як її ширити”/А.Гаврилко// Господарсько-кооперативний часопис. – 1921. – Ч.5–6. – С.12.
3. Гаврилко А. Як відновлювати старі і організувати нові кооперативи / А.Гаврилко // Господарсько-кооперативний часопис. – 1921. – Ч.1. – С. 7.
4. Вакуловський І. Півторарічна суспільна праця агронома на Рогатинщині / І.Вакуловський // Сільський господар. – 1930. – Ч.4. – С.73–74.
5. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / І.Витанович. – Нью-Йорк : Товариство української кооперації, 1964. – 624 с.
6. Витанович І. Між двома війнами // І.Витанович // Господарсько-кооперативний часопис. – Львів, 1943. – Ч. 23. – С. 6.
7. До відома кооператорів // Сільський господар. – 1931. – Ч.2. – С. 4.
8. Доманицький В. Контроля сільськогосподарського виробництва/ В.Доманицький // Сільський господар. – 1930. – Ч.22. – С. 498.
9. Західноукраїнська кооперація під Польщею в р.1928. – Львів, 1929. – 29 с. + ХІХХ с.
10. Звіт Сільськогосподарського Краєвого Товариства “Сільський господар” з діяльності за 1938 рік. – Львів : Сільський господар, 1939. – 82 с.
11. Є.Г. Сільськогосподарські машини в наших кооперативах / Г.Є. // Господарсько-кооперативний часопис. – 1932. – Ч.12. – С.21.
12. Качор А. Мужі ідеї і праці: Андрій Палій і Андрій Мудрик, творці “Маслосоюзу” / А. Качор. – Вінніпег ; Торонто ; Клівленд, 1974. – 344 с.
13. Корчинський М. Краплі, що в ріку розлілються / М.Корчинський // Господарсько-кооперативний часопис. – 1932. – Ч.4. – С.8.
14. Левко В. Яке насіння, такий і урожай/ В.Левко// Господарсько-кооперативний часопис. – 1936. – Ч.8. – С.24.
15. Окружні конференції представників філій “Сільського господаря” і економічних та місцевих організацій // Господарсько-кооперативний часопис. – 1921. – Ч. 7–8. – С. 46–54.
16. Резолюції VII краєвого кооперативного з’їзду. – Львів, 1932. – 97 с.
17. Родіонова Л. Роль товариства “Сільський господар” у розвитку сільського господарства західноукраїнських земель у 20–30-х рр ХХ ст. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.01.04 / Л.Родіонова. – К., 2001. – 19 с.
18. Романенко А. Для чого нам потрібний Хліборобський Вишкіл Молоді? / А. Романенко // Ілюстрований господарський календар “Сільський Господар” на звичайний рік 1937.– Львів, 1936. – Ч. 132. – С. 61–64.
19. Сеньків М. “Сільський Господар”: пропаганда агротехнічних знань серед західноукраїнського селянства у 1919–1939 роках / М.Сеньків // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів, 2013. – Вип. 11. – С. 55–59.
20. Творидло М. Сільсько-господарське шкільництво / М. Творидло // Сільський Господар. – 1927. – 15 липня. – Ч. 14. – С. 164.
21. Шевчук Г.Й. Фахово-господарська та культурно-освітня діяльність товариства “Сільський господар” (1899–1944) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 / Г. Й. Шевчук. – Львів : Інститут українознавства, 2006. – 21 с.
22. Холєвчук М. Контроля молочности в селянських господарствах (праця секції годівлі і плекання рогатої худоби Краєвого господарського товариства “Сільський господар” за рр. 1930–1933) / М. Холєвчук. – Львів : Накл. госп.тов-ва “Сільський господар” у Львові, 1934.
23. Холєвчук М. Організація контролю молочности/ М.Холєвчук. – Львів: Накл. краєвого молочарського союзу “Маслосоюз”, 1930. – 33 с.
24. Храпливий Є. Наші молочарські кооперативи в 1925 р. / Є.Храпливий. – Львів : Накл. РСУК, 1927. – 14 с.
25. Храпливий Є. Ще до питання про наладнання агрономічної роботи в краю / Є. Храпливий // Кооперативна республіка. – 1928. – Ч. 4. – С. 182–185.

26. Храпливий Є. Шляхи праці нашої суспільної агрономії / Є. Храпливий. – Львів : Накл. Крайового госп.товариства “Сільський господар”, 1932. – 35 с.
27. Храпливий Є. Як піднести наше хліборобство / Є.Храпливий. – Львів : Накл. Крайового госп. товариства “Сільський господар”, 1932. – 38 с.
28. ЦДІА України у м. Львові, ф.302, оп.1, Крайове сільськогосподарське товариство “Сільський господар”, м. Львів. 1899–1944, спр.91, арк.3.
29. ЦДІА України у м. Львові, ф. 302, оп. 1, спр. 428, арк. 8-10.
30. ЦДІА України у м. Львові, ф.302, оп. 1, спр. 668.

В статті проаналізовані форми і методи співпраці громади “Сільський господар” з українськими кооперативними організаціями Східної Галичини в 20-30-х рр. ХХ ст. Показано, що взаємодія кооперації і “Сільського господаря” націлена на підвищення економічного благополуччя і культурної освіти українського населення краю, виховання національно свідомого громадянина - господаря своєї землі

Ключові слова: кооперація, культура господарства, благополуччя, просвітительська діяльність.

The article analyzes the forms and methods of cooperation of Association Silskyi Hospodar (Village Farmer) with cooperative organizations of the Ukrainian Eastern Galicia in the 20-30's. in XX century. It is shown that interaction of cooperation and Village Farmer was aimed at raising the economic welfare and culture of the Ukrainian population, the education of nationally conscious citizen - the owner of his land.

Keywords: cooperation, culture management, welfare, educational activity.

УДК 372.48

ББК 63.3 (4 Укр)

Олександра Троханяк

ІСТОРИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ ПІДПІЛЛЯ ОУН В ДРУГІЙ ПОЛ. 30-х рр. НА ТЕРЕНАХ БЕРЕЖАНЩИНИ

У даній статті досліджується та аналізується боротьба Організації українських націоналістів у другій половині 30-х років ХХ ст. в Галичині та й зокрема на Бережанщині. На основі різних джерел доведено, що діяльність ОУН була підпільною, з метою уникнення арештів та ув'язнень, які постійно проводила польська, а потім і радянська влада, але існували й відкриті акти протесту проти польської мови в школах, заборони української культури, організації тощо.

Ключові слова: Організація українських націоналістів, боротьба, підпілля, протести, виступи, відозви, поліція, арешти, ув'язнення.

Діяльність Організації українських націоналістів ввійшла в історію України як одна зі сторінок багатогранної подвижницької боротьби українського народу за свою незалежність, значення якої важко переоцінити, особливо в сучасний період, коли на сході країни йде нова боротьба, яку вже можна назвати війною. Але Польська держава, на теренах якої перебувала Західна Україна, не могла дозволити існування такої організації, яка боролась за відокремлення своїх територій, тому діяльність Організації була неймовірно конспіративною. Не можна сказати, що на даний час є мало досліджено про цю громадсько-політичну організацію, але такі дослідження здійснені взагалом і мало по окремих округах, тому опрацювання теми по Бережанському повіту дасть глибше розуміння даної теми, а отже важливим аспектом дослідження саме підпільної діяльності Організації українських націоналістів (ОУН) на Бережанщині знайшло своє відображення в даній статті.

Розглядаючи означену проблему, основна увага відведена питанням боротьби ОУН за свою незалежність, а так як поляки боялись збройного повстання українців, то проводили широку розвідувальну роботу і масові арешти та ув'язнення українських активістів, тому підготовку до різних акцій приходилось робити дуже утаємничено. І в архівних документах є вказано про факти уже здійснені. Восени 1939 р. приходять радянська влада, яка не хетує документами таємної польської поліції і всіх хто хоч в